

Kuifeend (*Aythya fuligula*) A061

1. Status:

Niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000 relevant als niet-broedvogel.

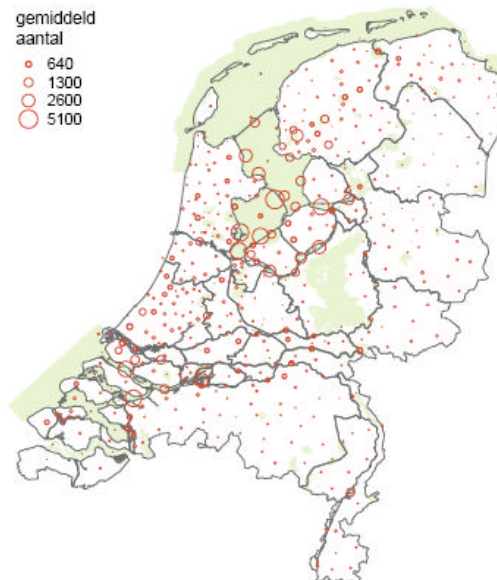
2. Kenschets

Beschrijving: De kuifeend is een kleine duikeend die herkenbaar is aan een afhangende kuif en, het mannetje, aan een grotendeels zwart verenkleed met witte flanken. De broedgebieden liggen in de noordelijke (boreale) en gematigde streken van Eurazië, in West-Europa zuidelijk tot in Frankrijk. In Nederland broedden in 1998-2000 naar schatting 14.000-18.000 paar. Dat komt neer op een forse toename t.o.v. 1970-1980 (ca. 6.000 paar). De in Nederland overwinterende vogels komen vooral uit Scandinavië. Ook een groot deel van onze eigen broedvogels blijft 's winters hier.

Relatief belang binnen Europa: De staat van instandhouding van de kuifeendenpopulatie in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' ongunstig. De broedgebieden van de in de Europese Unie verblijvende kuifeenden liggen in de gematigde en boreale delen van Europa en West-Siberië. De overwinteringsgebieden liggen in West- en Zuid-Europa en Noord-Afrika. Bij de kuifeend worden vijf populaties onderscheiden. De voor Nederland relevante NW-Europese populatie wordt geschat op 1.200.000 vogels. Hiervan verblijft 18 % in Nederland.

3. Bijdrage van gebieden

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Overwinterende kuifeenden zijn in Nederland sterk geconcentreerd in de merengebieden (IJsselmeergebied, Friese meren) en de afgesloten zeearmen in de delta (Haringvliet, Volkerak).

Verspreidingskaart kuifeend

Huidig voorkomen en Natura 2000: Gemiddeld over het jaar verblijft naar schatting 59% van de kuifeenden in ons land binnen de Vogelrichtlijngebieden.

Gebied	Functie: foerage en/of slapen	Gemiddeld seizoens- gemiddelde 99/00-03/04	Gemiddeld seizoens- maximum 99/00-03/04
(073) Markermeer & IJmeer	f	18.800	
(072) IJsselmeer	f	11.300	
(076) Veluwerandmeren	f	5.700	
(075) Ketelmeer & Vossemeer	f	4.500	
(114) Krammer-Volkerak	f	4.000	
(112) Biesbosch	f	3.800	
(109) Haringvliet	f	3.600	
(077) Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	f	2.700	
(010) Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o.	f	2.400	
(074) Zwarte Meer	f	1.700	
(111) Hollands Diep	f	1.300	
(120) Zoommeer	f	850	
(119) Veerse Meer	f	760	
(038) Uiterwaarden IJssel	f	690	
(066) Uiterwaarden Neder-Rijn	f	630	
(008) Lauwersmeer	f	540	
(068) Uiterwaarden Waal	f	530	
(013) Alde Feanen	f	470	
(035) Wieden	f	430	
(078) Oostvaardersplassen	s		10.200
(079) Lepelaarplassen	s		2.500

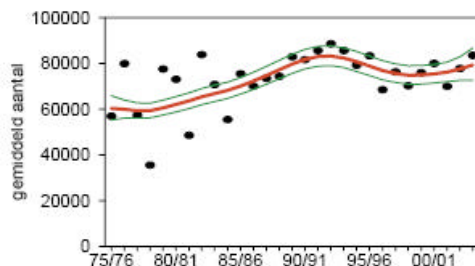
Aantallen kuifeenden in Natura 2000 gebieden

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: De aantallen van de kuifeend in Nederland zijn in de periode 1980-1990 matig toegenomen, en - na een maximum in 1990-1995 - vervolgens licht gedaald. Nu lijkt de populatie stabiel te blijven. Aantalsontwikkelingen hebben veel te maken met de beschikbaarheid van driehoeksmosselen en variëren in de verschillende regio's.

Regionale trends: Regionale aantalsontwikkelingen hebben veel te maken met de beschikbaarheid van driehoeksmosselen. Kuifeenden namen met de mosselen toe in het Volkerak na de afsluiting in 1987, in de periode 1980-1990 gebeurde dat met de verbetering van de waterkwaliteit in de rivieren en in de Randmeren. Ook de ontwikkelingen in het Hollands Diep en Haringvliet droegen bij aan de toename van de kuifeend in de periode 1980-1990.

Aan de andere kant namen driehoeksmosselen en kuifeenden in de periode 1990-2000 sterk af in het Markermeer. De achteruitgang van de kuifeend in winter/voorjaar werd daarbij deels gecompenseerd door een toename in zomer/herfst, wanneer ze andere prooien vangen. De recente afname van de kuifeenden hangt ook samen met de afname van de mosselen in de Benedenrivieren.

Aantalsontwikkeling kuifeend

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie van de kuifeend laat sinds 1981 (1981-2003) een matige toename zien. Over de meest recente periode 1995-2003 is de populatie stabiel.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig
Het verspreidingsgebied van de kuifeend is niet wezenlijk veranderd.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig
De kuifeendenpopulatie is toegenomen.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig
De kwaliteit van het leefgebied in het voor de kuifeend zeer belangrijke Markermeer verslechtert door afname van het voedselaanbod, maar in de Randmeren is het voedselaanbod verbeterd. Alles bij elkaar lijkt de kwaliteit van het leefgebied op landelijk niveau nog gunstig.
De omvang van het leefgebied is niet wezenlijk veranderd.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig
Vooral de beschikbaarheid van driehoeksmosselen heeft invloed op de aantallen overwinterende kuifeenden in Nederland. De driehoeksmosselen zijn inmiddels teruggekeerd in de Randmeren, maar ze zijn sterk afgenomen in het Markermeer als gevolg van o.a. verslibbing. Als deze achteruitgang van de mosselen zich doorzet in Markermeer/IJmeer en mogelijk ook in het IJsselmeer gaat optreden, zullen ook de kuifeenden verder afnemen. Als een herstel van zoet-zout overgangen in Haringvliet, Volkerak en IJsselmeer plaats gaat vinden, zal dat een negatief effect hebben op het voorkomen van driehoeksmosselen en dus van kuifeenden. Positief echter zijn de te verwachten vermindering van de sterfte in visnetten en de vermindering van de visserijdruk in het algemeen. Er is een convenant gesloten ter vermindering van de eendensterfte in visnetten.

Oordeel: matig ongunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatietrend	gunstig	gunstig
Leefgebied	matig ongunstig	gunstig
Toekomst	gunstig	matig ongunstig
Eindoordeel	matig ongunstig	matig ongunstig

5. Bronnen

- Eerden M.R. van, Dubbeldam W. & Muller J. 1999. Sterfte van watervogels door visserij met staande netten. RIZA-rapport 99.060. RIZA, Lelystad.
- Leeuw J. de 1997. Demanding divers. Ecological energetics of food exploitation by diving ducks. Van Zee tot Land 61. Rijkswaterstaat, Lelystad.
- Leeuw J. de & van Eerden M.R. 1995. Duikeenden in het IJsselmeergebied. Flevovericht 373. Rijkswaterstaat Directie Flevoland, Lelystad.
- Noordhuis R. 1997. Watervogels en waterplanten in de randmeren. Limosa 69: 26-27.
- Noordhuis R., van Roomen M., Zollinger R., Tempel J. & Bouw W. 1997. Watervogels in de Randmeren: recente ontwikkelingen in een historisch perspectief. De Levende Natuur 98: 25-34.

- Platteeuw M. & Beekman J.H. 1994. Verstoring van watervogels door scheepvaart op Ketelmeer en IJsselmeer. *Limosa* 67: 27-33.
- Winkelman J.E. 1989. Vogels en het windpark nabij Urk (NOP): aanvaringslachtoffers en verstoring van pleisterende eenden, ganzen en zwanen. RIN-rapport 89-15. RIN, Arnhem.